

TILTAKSSTRATEGI FOR SMIL-MIDLER I LILLEHAMMER-REGIONEN 2020-2023

Innledning

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

SMIL-midler er rettet mot istandsetting og etablering, og bør sees i sammenheng med tilskudd gjennom Regionalt Miljøtilskudd som går til årlig vedlikehold/skjøtsel.

Tiltakene i regionalt miljøprogram skal være forankret i miljøtema som kommer fram av nasjonalt miljøprogram; 1) kulturlandskap, 2) biologisk mangfold, 3) kulturminner og kulturmiljøer, 4) avrenning til vann, 5) utslipp til luft 6) plantevern og 7) miljøavtale. Dette er også temainndelingen i dette dokumentet.

Kommunene har forvaltningsansvar for statlige midler til spesielle tiltak i landbruket. Disse midlene tildeles som en årlig disposisjonsramme fra Fylkesmannen. Tildelingen til kommunene skal skje på grunnlag av flerårige strategier fra kommunens side. Sentrale føringer for kommunene ble gitt av Landbruksdepartementet i forskrift fastsatt 4. februar 2004.

SMIL-tilskudd kan søkes av:

- Foretak som er berettiget til produksjonstilskudd,
- Eiere av landbrukseiendommer der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på arealene.

Prosess

Lillehammer-regionen har felles tiltaksstrategi for de tre kommunene og forvalter SMIL-midlene for regionen under ett.

Dette er tredje gang strategien rulleres og mye av grunnlaget fra tidligere strategier videreføres. Landbrukskontoret har hatt gjennomgang av rullering av strategien på møte med representanter fra faglagene. Der ble det tilslutning til at kontoret skulle utarbeide forslag til strategi som grunnlag for diskusjon og endring. Forslaget ble gjennomgått på nytt møte med faglagene der endringsforslag ble innarbeidet. Forslaget ble også sendt på høring til Fylkesmannen. Fylkesmannen påpekte at det ikke kun er automatisk freda kulturminner som kan innvilges SMIL-tilskudd, at SMIL-midler ikke kan gis til lovpålagte tiltak som inngår i ordinær drift som f.eks. avfallshåndtering som den enkelte gardbruker har ansvar for. FM kommenterte også at ikke lenger er mulig å søke på papirskjema. Faglaga ønsket at det skal kunne innvilges tilskudd til tak over utvendige gjødsellager under forurensningstiltak samt at tilskudd til bekjempelse av svartelista arter i fellesprosjekt skulle inn som punkt 4.

Saken sendes som referatsak til regionens politikere.

Landbruket i Lillehammer-regionen

Lillehammer-regionen har et aktivt landbruk basert på mjølk- og kjøttproduksjon der arealene hovedsakelig brukes til grasproduksjon. Kornproduksjonen har gått tilbake de senere årene, men det er fortsatt kornarealer i alle tre kommunene. Gode produksjonsarealer er ettertraktet, det er stor rift om leiejord. Regionen har mye fjellarealer som utgjør en viktig ressurs for landbruket. Seterområdene og utmarka er også en stor ressurs. Det er stor variasjon i vekst og driftsforhold for landbruket i Lillehammer-regionen fra lettdrevne jordbruksarealer i sentrale strøk til marginale fjellarealer.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet i Lillehammer-regionen er levende og variert og har stor betydning for regionen og reiselivet. Det er stor variasjon fra større, intensivt drevne arealer til marginale, bratte arealer på mindre bruk. Regionen har mye beitedyr som bidrar til både å holde innmarksarealer og utmarka i hevd. Vi opplever likevel en utfordring med gjengroing av ekstensive arealer og kanter.

Follebu-Rudsbygd er valgt ut som et helhetlig verdifullt kulturlandskapsområde i regionen. Området er et storgårdslandskap og strekker seg fra Follebu kirke ned mot Jørstadhøgda. I RMP innvilges tilskudd til bratte arealer og til innmarksbeiter i viktige kulturlandskap gjennom ordningen Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark.

Mål: Opprettholde og ivareta det varierte kulturlandskapet i regionen. Gjøre kulturlandskapet mer tilgjengelig for allmennheten.

Tiltak: Tilskudd til rydding og i standsetting av gammel kulturmark. Tilskudd til rydding av stier i jordbrukets kulturlandskap.

Biologisk mangfold

Det biologiske mangfoldet er størst i de marginale jordbruksarealene med lite jordsmonn. Ca 1/3 av alle rødlistearter finnes i jordbrukslandskapet, eller i landskap formet av landbruk, og er knyttet til aktiv drift. I vår region er dette en del bratte, tungdrevne arealer der flere er i ferd med å gå ut av drift og gro igjen.

Det er kartlagt en del av arealene, men det er potensiale i å få dokumentert mer av mangfoldet som finnes for å kunne skjytte arealene for å opprettholde mangfoldet.

I Lillehammer-regionen har rødlistearten åkerrikse vært observert i grasarealer. Det er egen handlingsplan for denne arten og det har vært tildelt SMIL-midler til utsatt slått på arealer der den er registrert.

Svartelistearten kjempespringfrø er et problem flere steder i regionen. Det har vært kjørt prosjekt for å få engasjert grunneiere til å bekjempe arten på egen eiendom.

I RMP gis det årlig tilskudd til skjøtsel av slåttemyr og slåttemark, til slått og beite at biologisk verdifulle arealer samt til soner for pollinerende insekter.

Mål: Ivareta utvalgte naturtyper og biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap

Tiltak: Tilskudd til kartlegging av biologisk viktige arealer.

Tilskudd til rydding av gjengrodde biologisk viktige arealer.

Tilskudd til utsatt slått i arealer der det er registrert åkerrikse.

Tilskudd til bekjemping av svartelistearter.

Kulturminner og kulturmiljøer

Landbruket i Lillehammer-regionen forvalter store kulturverdier i form av gamle bygninger. Det er også mange verneverdige hus på setertuna i fjellområdene. Seterområdene i regionen er viktige både i.f.t. kulturmiljøene de representerer og ressursgrunnlaget de utgjør.

Seterdrifta i regionen har gått mye tilbake senere åra, med bakgrunn i utviklinga til større og mer mekaniserte enheter i landbruket generelt.

Det er registrert mange kulturminner i jordbrukslandskapet, men disse er også utsatt for gjengroing.

Mange gamle hus forfaller og det er et stort behov for istandsetting av slike bygninger. Om ikke dette temaet er direkte koblet til RMP-ordningen er det likevel såpass viktig kulturlandskapstiltak i regionen at det prioriteres bruk av SMIL-midler til dette.

Kulturminnefondet kan også omsøkes for midler til tiltak på verneverdige hus.

Det er en målsetting i regionen å opprettholde seterdrifta, og om mulig øke den. Regionen har siste perioden prioritert enkle driftstiltak på setre med mjølkeproduksjon for SMIL-midler, og dette har vært et viktig bidrag til aktive seterbrukere.

I RMP gis det årlig driftstilskudd til drift av setre der det leveres mjølk fra setra eller foredles produkter for salg i minst 6 uker på sommeren. Det gis også tilskudd til skjøtsel av automatisk fredete kulturminner, skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner og skjøtsel av kulturhistoriske områder

Mål: Ivareta de aktive setermiljøene i regionen.

Ivareta kulturmiljøene på gardsbruk gjennom å bevare verneverdige bygninger.

Ivareta synlige kulturminner.

Tiltak: Tilskudd til mindre driftstiltak på setre med mjølkeproduksjon.

Tilskudd til istandsetting av verneverdige bygninger.

Tilskudd til istandsetting av automatisk fredete kulturminner.

Avrenning til vann

Landbruket skal drives på en miljø- og klimavennlig måte. Det er viktig at landbruket ikke er en kilde til forurensing. Landbruket i Lillehammer-regionen har over en årrekke gjort grep som har bedret situasjonen. Overgang til mer miljøvennlige måter for spredning av husdyrgjødsel er et tiltak. Gjødsellagringskapasiteten er bedret på mange gardsbruk der det er bygd nye fjøs evt. oppført ekstra gjødselkummer. For øvrig preges området av stor husdyrtetthet med mye husdyrgjødsel spredt på arealene nær driftsenheten. Lett tilgjengelige spredearealer er en minimumsfaktor. Det har også blitt molda ned mye husdyrgjødsel på høsten.

Jorderosjon er en utfordring i deler av vårt område. Åpen åker på bratte arealer medfører erosjon. Tilskudd til utsatt jordarbeiding i RMP gir god miljøgevinst.

Ekstreme nedbørsperioder med stor og rask avrenning senere åra har medført arealavrenning, belastning på hydrotekniske anlegg og stikkrenner. Særlig har bekker blitt overflømt, og av og til har noen tatt nye far og gjort en del skade. Tette stikkrenner har også ført til noen uheldige utfall på jordbruksarealer. Det har likevel ikke vært mange jordbruksarealer som har vært ramma, men enkelte saker har det vært. Bygging av fangdammer i jordbruksarealer kan hindre at eroderte masser kommer ut i vassdraga. Det har vært innvilget SMIL-midler til slike tiltak og dette er viktige tiltak framover.

Landbruksplast på avveie har vært en utfordring i vår region. Dette med utgangspunkt i at det har vært rundballer og rundballplast i hovedvassdraga i regionen. Landbrukskontoret deltar i et regionalt prosjekt på dette. Det har vært arrangert fagmøte på temaet og faglaga har engasjert seg i ryddeaksjoner. Planlegging av og gjennomføring av felles tiltak som f.eks. miljøaksjoner for innsamling av metall, plast el. annet avfall er aktuelt å støtte med SMIL-midler.

Mål: Videreutvikle gardbrukernes fokus og interesse for miljøarbeid.
Redusere avrenning av næringsstoffer og partikler til vassdraga.

Tiltak:

Tilskudd til bygging av fangdammer.
Tilskudd til utbedring av hydrotekniske anlegg
Tilskudd til aktuelle felles miljøprosjekter.

Utslipp til luft

Stor husdyrtetthet og mye leiejord spredt over større områder er en utfordring i.f.t. utslipp til luft for landbruket i Lillehammer-regionen. Metan og lystgass er de viktigste klimagassene, og skyldes foruten utslipp av dyra også bruk av husdyrgjødsel og kunstgjødsel. Tilskuddordninger for tiltak som reduserer utslipp til luft som Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel i RMP. Regionen har mange søkere på ordningen. Spredning med nedlegger/nedfeller er et tiltak som mange har tatt i bruk senere åra. Av tiltak som kan inngå i SMIL er bygging av tak på gjødselkummer med svinegjødsel. Mange av tiltakene innen forurensing er tiltak som inngår i vanlig jordbruksproduksjon slik at de ikke er aktuelle for SMIL-midler, men kan omsøkes for IBU-midler.

Mål:

Redusere og forebygge klimautslipp fra landbruket.

Tiltak:

Tilskudd til bygging av tak på gjødselkummer.

Plantevern

Regionen har hovedsakelig grovfôrproduksjon der det brukes plantevernmidler i mindre omfang for å bekjempe ugras. Det brukes mer plantevernmidler i kornproduksjonen, men den har gått tilbake i regionen senere år. Alternative tiltak for reduksjon av bruk av plantevernmidler inngår i ordningene i regionalt miljøtilskudd: ugrasharving i åker og ugrasbekjempelse i radkultur.

Mål: Redusere bruken av plantevernmidler.

Tiltak: Tilskudd til tiltak som reduserer risiko for tap av plantevernmidler.

Miljøavtale

Miljøavtale er en ordning som er innført i regionalt miljøprogram fra 2019. Målet med avtalen er å stimulere foretak til å gjennomføre flere miljøtiltak som i kombinasjon gir større

miljøgevinst enn enkelttiltak. Dette er en samling av miljøtiltakene i RMP: utsatt jordarbeiding, vegetasjonssoner, fangvekster og miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Det er ingen områder i regionen som er utvalgt for denne ordningen.

Prioriteringer og tilskuddsnivå 2020-2023

Prioritet	Tiltak	Tilskuddsprosent
1.	Enkle driftstiltak på setre med mjølkeproduksjon	50
2.	Bevaring av verneverdige bygninger	50
3.	Forurensingstiltak	50
4.	Bekjemping av svarteliste arter*	50
5.	Kartlegging av biologisk verdifull innmark	50-70
6.	Rydding og istandsetting av gammel kulturmark	50
7.	Istandsetting av kulturminner	50
8.	Rydding av stier i jordbrukets kulturlandskap	50
9.	Andre aktuelle SMIL-tiltak	50

* Det støttes primært fellesprosjekt med alle berørte grunneiere i det aktuelle området

Søknader fra foretak som søker produksjonstilskudd prioriteres før søknader fra eiere av landbrukseiendom som leier bort jorda. Fellestiltak prioriteres foran enkelttiltak.

Tilskuddsgrense

Det innvilges max kr 150.000 i SMIL-midler pr. landbrukseiendom i en 5 års periode.

Behandling av søknader

Søknaden med vedlegg sendes inn via www.landbruksdirektoratet.no i søknadssystemet Agros.

Søknadsfrist 15.mars. Det kan gis dispensasjon fra søknadsfristen i helt spesielle tilfeller.

Søknaden skal inneholde

- **Kostnadsoverslag:** Et detaljert kostnadsoverslag for tiltaket hvor moms fremgår, inkl. en anslått egeninnsats. Kostnader med planlegging, organisering og gjennomføring av prosjektet/tiltaket kan inngå i tilskuddsgrunnlaget. Dette gjelder blant annet materialkostnader, arbeidskostnader og kostnader med utarbeiding av nødvendige planer.
- **Prosjektbeskrivelse:** Utfyllende beskrivelse av prosjektet/tiltaket skal inneholde omfang, tilstand, framdriftsplan, arbeidsbeskrivelser, tegninger, skisser, og liknende. Hvis tiltaket er omfattende, kan kommunen sette krav om prosjektplan for tiltaket utarbeidet i samarbeid med faglig ekspertise innen området.
- **Kart:** det skal vedlegges et kart som stedfester tiltaket.
- **Bilder:** det anbefales å legge ved forklarende bilder, fotografier/tegninger, som viser arealer, bygninger, bygningsmiljøer og/eller objekter som det søkes tilskudd til.

- Skriftlig samtykke: fra grunneier (gjelder søkere som ikke eier landbrukseiendommen hvor tiltaket skal gjennomføres).

Det gis normalt ikke tilskudd til tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Det er derfor viktig å planlegge i god tid.

Arbeidsfrist

Det innvilges tre års arbeidsfrist med mulighet for forlengelse i ytterligere to år dersom tiltaket ikke er sluttført innen første frist.

Miljøfaglige kriterier

Innmarksarealer klassifisert etter kriterier i håndbok for Naturtypekartlegging fra Direktoratet for naturforvaltning prioriteres.

Kulturminner freda etter Kulturminneloven registrert i Askeladden prioriteres.

Ombygging og oppgradering som går utover den kulturhistoriske verdien på verneverdige bygninger innvilges ikke tilskudd. Hus som vil utnyttes i næringsssammenheng i gardsdrifta prioriteres høgest i ellers like saker. Opprinnelige og helhetlige miljøer prioriteres framfor nyere og enkeltstående tiltak. Eldre hus har i utgangspunktet høyere prioritet enn yngre – men her må en i tillegg foreta en skjønsmessig helhetsvurdering av tilstanden på huset. Det kan innvilges tilskudd til tiltak på bolighus på gardsbruk der huset inngår i et helhetlig miljø.

Det gis ikke tilskudd til inngjerding av gammel kulturmark.

Sluttrapportering

Anmodning om utbetaling av tilskudd sendes skriftlig sammen med en rapport som beskriver utførte tiltak og resultat. Dokumentasjon på utgifter, timelister på egeninnsats samt bilder av ferdigstilt tiltak skal også legges ved.

Timepris for egeninnsats er 350 kr.

Timepris mann m.traktor/maskin 600 kr/time